

Найвищі в області абсолютні показники народжуваності зафіксовано у Кропивницькому (293 особи), Новоукраїнському (315 особи) та Маловисківському (284 особи) районах. Найменше число живонароджених упродовж року було у Вільшанському (74 особи), Світловодському (94 особи) та Устинівському (98 осіб) районах [7]. Втім, абсолютні показники не є показовими при порівняннях за районами, оскільки вони напряду залежать від чисельності населення та не відображають темпи народжуваності в регіоні.

Висновки. Коефіцієнт народжуваності в Кіровоградській області є нижчим порівняно з середнім по Україні показником (7,4 ‰ проти 8,7 ‰). У всі часи в області традиційно вищою була народжуваність у сільській місцевості. Саме сільська місцевість століттями підживлювала демографічні процеси в регіоні. Але в останні десятиліття низькі показники народжуваності характерні для всіх адміністративних одиниць області. Саме низька народжуваність, висока смертність та старіння населення є визначальними чинниками демографічної кризи в регіоні. Задля запобігання негативних сценаріїв розвитку демографічної ситуації в Кіровоградській області необхідно впроваджувати демографічну політику, спрямовану на зростання рівня народжуваності.

Список використаних джерел: 1. Джаман В.О. До проблеми територіальних особливостей демографічних процесів в Україні // Український географічний журнал. – 1998. - № 3. – С.13-17.; 2. Заставний Ф. Демографічна ситуація в Україні // Географія та основи економіки в школі. – 2004. - № 1. – С. 39-40.; 3. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.–224 с.; 4. Фацевський М.І. Геодемографічна ситуація в Україні // Сучасні проблеми географії населення в Україні. – Луцьк, 1993. – С. 118-120.; 5. Яворська В. В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні [монографія] / Вікторія Володимирівна Яворська. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – 384 с.; 6. Маслова Н.М. Суспільно-географічний вимір демографічних процесів в Кіровоградській області // Культура народів Причорномор'я. – 2007. - № 104. – С. 76-81.; 7. Населення Кіровоградщини, 2018 р. Демографічний щорічник. – Кіровоград : Головне управління статистики в Кіровоградській області, 2019. – 208 с.

УДК 911.3

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА МОЛОЧНОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В. В. Борисова

vborisova131@gmail.com

*кафедра загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка. м. Суми*

С. І. Сюткін

siutkin-sergiy@ukr.net

*кафедра загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка. м. Суми*

Зазвичай методика вивчення територіальних структур передбачає виділення певних спеціалізованих територіальних частин (зон, районів, підрайонів, кущів тощо), які істотно відрізняються між собою, але в сукупності

становлять єдину взаємопов'язану та цілісну систему. Формування територіальних структур є об'єктивним наслідком географічного поділу праці, як незворотного процесу виробничої спеціалізації територій та розвитку міжрегіональної кооперації з метою обміну спеціалізованою продукцією і послугами [2, 5 та ін.].

Для формалізації процесу визначення галузей спеціалізації господарства країн, економічних районів чи адміністративних одиниць будь-якого рангу у суспільній географії користуються індексами локалізації та територіальної концентрації [2, 3, 4 та ін.]. Названі індекси (інколи їх називають коефіцієнтами спеціалізації) розраховуються за нижченаведеними формулами 1 та 2:

$$I_l = \frac{pN}{Pn} \quad (\text{формула 1})$$

де I_l – індекс локалізації досліджуваного явища;

p – абсолютний показник інтенсивності явища в адміністративно-територіальній одиниці;

P – абсолютний показник інтенсивності явища у базовій території (в нашому випадку – Україні або Полтавській області);

n – чисельність населення адміністративно-територіальної одиниці;

N – чисельність населення базового регіону (країни або області).

$$I_{TK} = \frac{pS}{Ps} \quad (\text{формула 2})$$

де I_{TK} – індекс територіальної концентрації досліджуваного явища;

p – абсолютний показник інтенсивності явища в адміністративно-територіальній одиниці;

P – абсолютний показник інтенсивності явища у базовій території (в нашому випадку – країні або Полтавській області);

s – площа адміністративно-територіальної одиниці;

S – площа базового регіону (України або Полтавської області).

Зручність використання індексів локалізації і територіальної концентрації полягає в тому, що при виведенні формул всі одиниці виміру скорочуються, таким чином названі індекси стають безрозмірними, порівняльними. У випадках коли I_l та I_{TK} є більшими за одиницю, можна стверджувати, що дана галузь є галуззю спеціалізації для досліджуваної території (країни, економічної зони, економічного району (підрайону, мікрорайону) або адміністративно-територіальної одиниці будь-якого рангу). Хоча є й більш складні варіанти інтерпретації отриманих результатів [2, 4].

Відмінність між I_l та I_{TK} полягає в тому, що перший індекс є переважно соціально-економічним за змістом, оскільки базою для розрахунків виступає населення (фактично порівнюються обсяги виробництва на особу), а другий індекс є скоріше еколого-економічним, оскільки базою виступає площа (порівнюється виробництво на одиницю території), таким чином за його допомогою можна оцінити рівень антропогенного навантаження на територію, можливості подальшого зростання виробництва, агломераційний ефект тощо.

Інформаційно-статистичною базою роботи слугували відкриті дані Державної служби статистики та Мінфіну України [1].

Середній багаторічний індекс локалізації виробництва молока Полтавської області у I кварталах 2010-2020 років становить 3,55, а індекс територіальної концентрації – 2,45. Як бачимо, показники є суттєво вищими за одиницю. Це свідчить, що Полтавська область дійсно спеціалізується на виробництві молочної продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Індекси локалізації та територіальної концентрації виробництва молока у Полтавській області за I квартали 2010 - 2020 рр.

Рік	Індекс локалізації	Індекс територіальної концентрації
2010	3,62	2,48
2011	3,35	2,29
2012	3,91	2,66
2013	3,90	2,64
2014	3,66	2,47
2015	4,38	3,06
2016	3,86	2,72
2017	2,96	2,08
2018	3,04	2,13
2019	2,86	1,99
2020	3,51	2,44
Середнє багаторічне значення	3,55	2,45

Аналіз доступної статистичної інформації дозволяє стверджувати, що потужності молокопереробних підприємств області відповідають обсягам виробленого молока. Відповідно, за межі області вивозиться переважно готова промислова продукція (у тому числі згущене і сухе молоко, йогурти, кефіри, морозиво).

З метою пошуку певних територіальних закономірностей та детального вивчення територіальної структури об'єкта дослідження були розраховані індекси територіальної концентрації виробництва молока в адміністративних районах Полтавської області (табл. 2).

Таблиця 2

Індекси територіальної концентрації виробництва молока в адміністративних районах Полтавської області (I квартал 2020 року)

Райони	Індекс територіальної концентрації		Індекс територіальної концентрації
Великобагачанський	1,22	Машівський	*
Гадяцький	1,58	Миргородський	0,90
Глобинський	0,59	Новосанжарський	*
Гребінківський	1,72	Оржицький	2,52
Диканський	1,01	Пирятинський	0,63
Зіньківський	1,17	Полтавський	0,68
Карлівський	1,13	Решетилівський	0,07
Кобеляцький	0,21	Семенівський	*

Козельщинський	0,42	Хорольський	2,70
Котелевський	3,51	Чорнухинський	*
Кременчуцький	0,25	Чутівський	*
Лохвицький	0,69	Шишацький	5,46
Лубенський	0,53		

* Примітка: не оприлюднення даних в окремих територіальних одиницях пояснюється дотриманням вимог Закону України «Про державну статистику» в частині забезпечення конфіденційності статистичної інформації та збереження комерційної таємниці.

Як бачимо, найвищий індекс територіальної концентрації виробництва молока має Шишацький район, найнижчий – Решетилівський. До лідерів молочного господарства окрім Шишацького району можна віднести Оржицький, Котелевський, Хорольський райони. На жаль, певні спекуляції виробників щодо комерційної таємниці ускладнюють обробку статистичних даних та інтерпретацію отриманих результатів.

На основі розрахованих індексів територіальної концентрації побудована картосхема (рис. 1), яка дозволяє проаналізувати геопросторові особливості виробництва молока в межах Полтавської області. Можна зробити висновок, що територіальна структура молочного господарства Полтавської області є досить мозаїчною. Парадоксально, але вплив як зональних, так і азональних природних факторів майже не простежується.

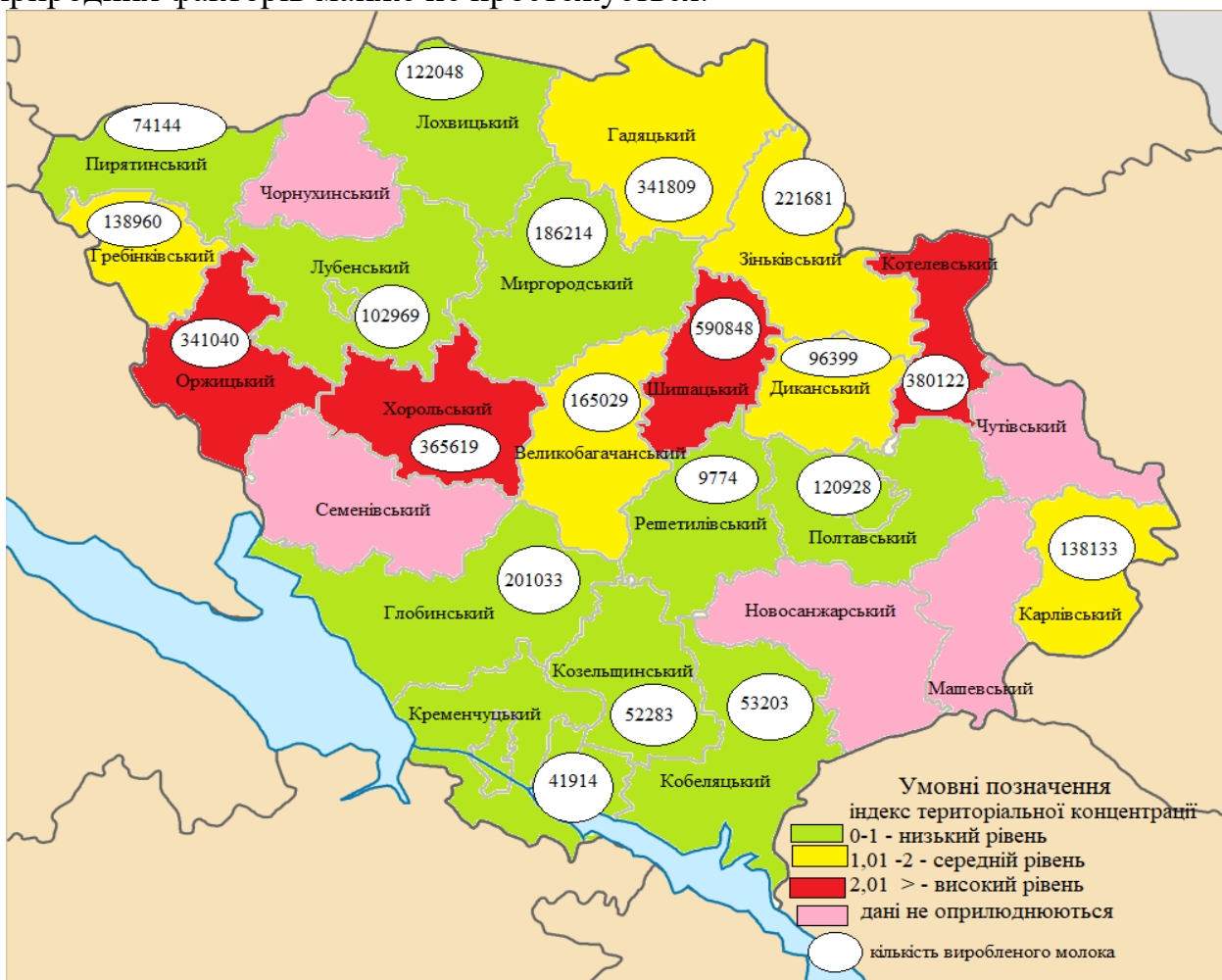

Рис.1. Індекс територіальної концентрації виробництва молока в адміністративних районах Полтавської області

Список використаних джерел: 1. Державна служба статистики 2010-2020 URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>; 2. Сюткін С. І., Леонтьєва Г. Г. Економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. Книга-зошит. Суми: Університетська книга, 2003. 246 с.; 3. Сюткін С. І. Географія населення: навч. посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. 128 с.; 4. Сюткін С. І. Географія світового господарства : робочий зошит для самостійної роботи студентів. Суми : ФОП Цьома С.П., 2018. 30 с.; 5. Сюткін С.І. Курс лекцій з географії світового господарства. Суми : СумДПУ, 2020. 142 с.

УДК 911.372.9

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ЯВИЩЕ: ДЕПРЕСИВНА ТЕРИТОРІЯ. ПОНЯТТЯ ТА КРИТЕРІЇ ВИДІЛЕННЯ

В. О. Глухота

vitaliy9565@ukr.net

*Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів
імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради*

Р. І. Демченко

demchenko.rostislav13@gmail.com

*Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів
імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради*

Сучасний стан розвитку окремих регіонів України характеризується посилення диспропорцій в соціально-економічному розвитку, що спричинені невиваженою економічною політикою держави та особливостями змін в базових секторах економіки. Актуальність дослідження депресивних територій полягає в тому, що з часом цих територій стає дедалі більше, але до цього часу багато питань розвитку депресивних територій залишаються маловивченими. Насамперед, це теоретичні питання, які стосуються сутності поняття «депресивна територія», визначення індикаторів депресивності, методів оцінки гостроти та рівня депресивності.

Загальні проблеми депресивності регіонів розкриті здебільшого в наукових дослідженнях із регіональної економіки та суспільної географії. Найбільш ґрунтовно ці питання висвітлені в роботах З. Герасимчука [5], Ф. Заставного [6], О. Топчієва [12]. Проблематика депресивності сільських територій відображена в дослідженнях І. Плотницької [11]. Критерії виділення та характеристики депресивних територій є в дослідженнях В. Коломійчук [7], Ф. Заставного [6].

Мета дослідження – проаналізувати поняття «депресивна територія», визначити типи, рівні та причини утворення депресивних територій.

Поставлена мета потребує виконання наступних **завдань**: проаналізувати поняття «депресивна територія» в роботах українських та зарубіжних вчених і на їх основі сформулювати власне бачення дефініції; за науковими джерелами систематизувати різні підходи до типології депресивних територій, та запропонувати власний варіант класифікації; охарактеризувати причини утворення депресивних територій.